

DISSERTATIONIS THEOLOGICÆ

DE JUSTO EX FIDE VIVENTE

Rom. I: 17, Gal. III: 11, Hebr. X: 38,

Coll. Habac. II: 4.

PARS POSTERIOR, THEOLOGICA,

QUAM,

CONS. MAX. REV. FACULT. THEOL. AB.,

PRÆSIDE

Doct. ANDREA JOHANNE LAGO,

*Theol. Prof. Publ., Ord.; Fac. Theol. h. t. Dec.
Imp. Ord. de S:to Wolodimiro in IV:ta Cl. Equite,*

PUBLICÆ DISQUISITIONI SUBMITTIT

JOHANNES LUDOVICUS RONEBERG,

Ostrobottniensis.

In Auditorio Theol. die XVII Junii MDCCCXXVI.

h. a. m. c.

ABOÆ, Typis FRÆNCKELLIANIS.

25.

Particulam Disertationis hujus priorem, exegeticam, edidit, atque, ex speciali S. Imperialis Majestatis gratiosissima venia, Præses, die XIV Novembr. MDCCCXVIII, defendit Litterarum Orientalium, dum viveret, Adjunctus Ord. CAROLUS JACOBUS A TENGSTRÖM. Typis exprimendam hanc quoque posteriorem, Theologicam, curaverat, eandem alio tempore vulgare, in animo habens; at consilium hoc interceptit mors præmatura, in flore ætatis virum, die XXV Aug. MDCCCXXIII, abripiens. A nobis itaque, ut opusculum in lucem publicam emitteremus, petiit defuncti Parens Venerabilis, ArchiEpiscopus Finlandiæ, Universitatis Litterarum hujus antehac Pro-Cancellarius, pluriumque Ordinum Eques, Reverendissimus Dominus Doctor JACOBUS TENGSTRÖM. Cui quidem honestæ rogationi eo minus refragari potuimus, quod et dignam, quæ lucem publicam videret, opellam judicarem, et multis nominibus Seni devenerando obstrictos nosmet esse, intelligeremus. Cur itaque nomine nostro munitum jam prodeat opus alienum, heic habes, Candide Lector,

Præses,

§. 5.

Expositis jam breviter præcipuis, quæ ad exegeticam rei tractandæ rationem pertinent, brevem denique & succinctam Doctrinæ quam maxime palmariæ *de Justificatione hominis peccatoris coram Deo* ἐπιχειρησιν s. dilucidationem *Biblico-Dogmaticam*, ad præcepta Formulæ fidei γνηστίας Lutheranæ informatam, eo lubentius adjungere placet, quo probabilius nobis sit, attentam meditationem effati Paulini, cujus genuinum sensum jam in antecedentibus qualitercunque explicare conati sumus, Reformatori immortalis memoriæ primam potissimamque suppeditasse ansam saluberrimi capiendi consilii, de profligandis tenebris & erroribus, quibus hic præprisimus Locus Theologicus in Systematibus Ecclesiæ Romano-Catholicæ dudum coopertus & corruptus jacuerat. Refert namque *Georg. Mylius* (etiam *Müller* dictus) *Theol. Profesfor* primum *Jenensis*, dein *Wittenbergensis*, mortuus 1607, in *Explicatione Epistolæ Pauli ad Romanos*, hæc aurea & divina verba: ὁ θεὸς δικαίους ἐκ πίστεως ζῶντας, jam quidem dudum & in auribus & in animos b. *Lutheri* sonuisse, fulminis vero instar ipsum percussisse, cum a. 1510 Romam a Superioribus ad negotia varia Ordinis sui (*Augustinorum* nempe, cui inde ab anno 1505 adscriptus esset) procuranda ablegatus, juberetur nudatis provolutus genibus, scalas sic dictas *Pilati* ascendere, quo uberiores, hanc ipsam ob causam, ei contingerent *Indulgentiæ*, ipsumque jam tunc indignabundum tulisse, tetrus hujusmodi technis & superstitionibus, genuinam Evangelii Doctrinam de remissione peccatorum unice per fidem in Christum impetranda, insipienter adeo, quin imo noxia & sacrilega temeritate, obscuratam & corruptam fuisse; quæ pia animi sensa, quo forti & imperterritito animo, & quonam felicissimo successu, postmodum uberius explicuerit, & per orbem Christianum demum ulterius propagaverit, cuius in confesso est.

Summa vero Dogmatis Biblico-Evangelici de *Justificatione nostra coram Deo*, quam in formam & commode & concinne redigi possit, jam breviter monstrare conabimur.

Sumus omnes, quotquot mortalibus parentibus vitam debemus, *peccatores*, ad mala quævis proni & proclives, a bono vero profus alieni, segnes & inepti ad ea meditanda, amanda, exsequenda, quæ Deo placeant, ejusque præceptis congruant; quam dolendam naturæ humanæ indolem, inde ab antiquissimis generis nostri primordiis, agnoverunt jam in gente Judaica *Moses* Gen. VI: 5, VIII: 21, *Jobus* IX: 2, *Davidus* Ps. XIV: 3, *Jesaias* LXIV: 6 & alii; agnovere itidem olim & Orientis & Græciæ Philosophi celeberrimi, in primis vero qui Socraticæ & Platonice Disciplinæ placitis imbuti, saniora de Deo, de ejus Providentia, de origine mali, de summo bono, de animi immortalitate, & de omni denique re morali, & ore & scriptis profesû sunt; dolent vero & testantur præ aliis Scriptores N. Testamenti pene omnes, consilia saluberrima Dei t. o. m. de genere nostro miserrimo per Christum redimendo & salvando celebrantes; e quorum per plurimis oraculis, sufficiat attulisse sequentia, nempe Pauli Rom. III: 9, 10, 11, 12, 19, 23, V: 12, 18, 19, Gal. III: 22, Jacobi Ep. III: 2, Johannis Ep. 1: 8 &c., quæ rem tristem, proh dolor, extra omnem dubitationis aleam collocant.

Generalem vero hancce generis nostri corruptionem & vitiositatem naturalem comprobat præter hæc uberrime omnium anteaactorum temporum, ut & quotidiana nostri ævi experientia, quæ nempe docet hominem quemcunque nasci, si non omnino pravum, attamen ita factum fictumque, ut inde ab incunabulis fere sensuum & affectuum suorum obnoxius imperio, antequam rationem consulere eidemque obtemperare didicerit, ad mala potius quam ad bona sectanda, suomet ipsius nutu, aliorum quamvis nondum corruptus & seductus vitiis, propendeat, sicque suo etiamnum confirmet exemplo, quod

quod dudum jam cecinit Vates Romanus notissimus: *Nitimus in vetitum semper cupimusque negata.* Educatione, institutione & incitamentis ad peccata varia sectanda, committenda, haud indiget; crescunt & florent sponte sua, lolii & tribulorum instar in agro quovis sibi relicto, lætioribusque virtutum fatis, si vel femina earum in tam depravato & infœcundo solo germinare valeant, stragem & ruinam cito afferunt. Esto, sapienti & sollerti tam parentum quam præceptorum cura, adhibitisque diligenter tam Religionis quam doctrinæ moralis adjumentis, posse juvenem sensualitatis & cupiditatum vinculis quadantenus solutum, ad vivum boni & honesti amorem informari, ipsumque ab ephēbis inde præclaris hisce sensibus & principiis innutritum, pietati, humanitati & virtuti strenua sua impigraque addicere studia; hujus vero optimi propositi quamvis sibi vere conscius, imo tenacissimus, officiorum suorum tam in Deum quam alios licet jugiter, quousque fieri possit, memor, num valebit per omnem vitam illis adeo invigilare, & quæ sibi injuncta, suæque in potestate sita sunt, perfecte adeo omnibusque numeris absolvere, ut inertix connatæ affectibusque suis semper superior, ut ab omni metu, invidia, suæ utilitatis partiumque quarumvis studio vacuus, unquam vel agendo vel omittendo, nec in secundis nec in adversis, a via virtutis vel transversum unquam deflexerit, adeoque emenso stadio, imperterrito animo & erecta fronte Deum omniscium, Legum suarum acerrimum vindicem, testari audeat

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa?

Leges vero divinæ, tam revelatæ quam naturales, ejus rigoris & latitudinis sunt, exiguntque omnes tam assiduam & accuratam earum observantiam, tam illibatam boni & recti reverentiam, tam sincerum Dei & proximi amorem, ut certe nemini mortalium infirmitatis suæ sibi conscio, gloriari liceat, se nunquam vel minimum eorum præceptum neglexisse, violasse, sua vero & animi sensa, & verba & facta quævis, ad
nu-

nutum & præcepta summi, sanctissimi Legislatoris semper & ubivis fuisse composita; quin potius quemque ingenuum mancarum suarum virtutum æstimatorem cum Davide fateri & precari decet: שגיאאות מירובין מנסתרות נקני, h. e. *Quis errores suos, quot fuerint, perspicere valet? Occultorum veniam mihi largire* Pl. XIX: 13, אל תבוא במשפט את-עבדך כי לא יצדק למנוך כל-הוי, h. e. *Ne descendas in iudicium cum servo tuo, nam non erit ullus vivens justus in conspectu tuo* Pl. CXILIII, 2.

§. 6.

Posita sic & evicta tanta tamque universali naturæ nostræ imbecillitate & corruptione morali, cœpere mortales, jam dudum sinistra quævis & infausta sibi jure a Deo Omnipotente & Justissimo, inexorabili omnis nequitiæ ultore, olim metuentes, varia ipsius placandi, favorisque ejus sibi conciliandi excogitare adminicula, utpote castigationes multiplicis generis & mentis & corporis, preces solemnes, lustrationes, aliasque ad ipsum colendum & expiandum ejusdem furfuris constitutas superstitiosas cæremonias, in primis vero oblationes, dona & sacrificia perplurima, tam cruenta quam incruenta, quorum exhibendorum morem omnibus fere gentibus, omnibus seculis notum & communem fuisse Historia teste novimus; donec placuerit generis nostri Statori Optimo Maximo consilia sua æterna, admiranda, benignissima, de nobis miseris salvandis & in integrum restituendis, specialissimæ suæ revelationis ope, primum Judaicæ genti per Prophetas, sapientiæ suæ Divinæ fidos Interpretes, & tandem per unigenitum suum Filium ejusque Apostolos, omnibus aperire Orbis terrarum incolis, eosque ad gratiæ uberrimæ in Christo datæ communionem undiquaque invitare, & in unam sanctam & catholicam Ecclesiam colligere.

Contigisse nobis hæcce immensa Dei per Christum beneficia ex mera ejus gratia & paterna in nos homines benevolentia,

lencia, sine ullis nostris meritis, quis est qui non gratisima & venerabunda mente in æternum agnoscat, lætusque in memoriam sibi quotidie revocet testimonium hujusce rei optimi Salvatoris dulcissimum, jucundissimum, synopsis & nucleum quasi totius Evangelii continens: *ἔγω ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστευὼν ἐν αὐτῷ μὴ ἀποληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον* Joh. III: 16. (*). Si enim, prout oportet, ad Deum, cœlestem nostrum omnium Patrem optimum, indulgentissimum, referimus bona quævis temporalia, quibus ex benevola ejus institutione in vita nostra communi abunde adeo fruimur, hæcque nobis concessa bona gratuita omnino esse lubenter fatemur; quidni piis iisdem animi sensibus, imo potiori jure, ultro agnoscamus, nos quoque spiritualem omnem & æternam nostram felicitatem eidem omnis boni supremo largitori totam quantam debere, nil valere nostras imperfectas virtutes, nostra pusilla merita, per plurimis, innumeris fere nævis, peccatis & infirmitatibus cooperta, ad favorem summi & perfectissimi Numinis nobis comparandum, spem itaque omnem veniæ & salutis, tam in hac quam in futura vita adipiscendæ, nobis ex sola immensa gratia & misericordia Dei concessam esse; cujus summi nostri Evergetæ adeoque est, modum quoque s. viam hujus & offerendæ & consequendæ felicitatis, pro sapientissimo & liberissimo suo arbitrio, constituere.

Ipsam jam ante jacta mundi fundamenta, h. e. ab æterno, nos in Christo elegisse, & omni spirituali benedictione per eundem huncce salutis nostræ auctorem cumulasse, quo a peccatorum nostrorum culpa & pœna per passionem & mortem ejus immunes, sancti & innoxii simus coram ipso in caritate, fideque firma, ejus gratiæ, ejus promissionibus & expiationi

cruc-

*) Conf. quæ in eandem mentem occurrunt Rom. V: 8, Eph. II: 8
I Job. IV: 9, 10 & alias.

cruentæ habita, remissionem peccatorum, justitiam, pacem conscientiæ, & vitam denique æternam per & propter Christum obtineamus, innuunt satis superque jam allata N. T:ti loca, testantur vero adhuc uberius & clarius dulcissimi dogmatis veritatem, quæ de se suoque adventu in mundum proponunt *Salvator* ipse Matth. XX: 28, XXVI: 28, Joh. VI: 51, X: 11, XIV: 6; *Petrus* Act. X: 43, *Paulus* Act. XIII: 39, Rom. III: 24, 25; IV: 25, V: 1, 10, 18, 19, VI: 23, VIII: 32, 34, 2 Cor. V: 19, Eph. 1: 3-7, Col. 1: 12-14, Ebr. IX: 11, 12, 15, 28, & *Johannes* 1 Ep. 1: 7, 11: 1, 2, reliquos N. T:ti Scriptores ut taceam, eundem doctrinæ typum de Christo ejusque morte & expiatione unanimi consensu servantes. Num vero & alia ratione nos miseriæ peccati eripere & salutis nostræ æternæ consulere Deus potuerit, subtiliter & magna cum animorum contentione, olim disputare solebant Theologi varii Scholastici; sed cujusmodi, ut & plures alias ejusdem generis huic loco injectas curiosas magis, temerarias atque spinosas, quam pias & utiles quæstiones, jure sprevit sanior recentiorum temporum Theologia, stupendum mysterium de incarnatione Filii Dei & redemptione mundi, ipsius merito peracta, non hebetis humanæ rationis vacillanti judicio, sed pio & indubio fidei assensui subjiciens.

§. 7.

Sed quemadmodum Deo sapientissimo, & generis nostri amantissimo, ab æterno placuit τον υπερβαλλοντα πλετον της χαριτος αυτε και πολυποικιλον σοφιαν luculentissime commensurare, cum miseros mortales, certo certius alias perituros, per Filium suum unigenitum promeritis pœnis liberare, & salutem perditam ipsis restituere decerneret; ita & ex eodem benevolo arbitrio *Fidem* unicum gratiæ in Christo datæ accipiendæ constituit adminiculum, (*) s. medium, adeoque non causam

quad-

*) Cfr. Tractatum J. A. Ernesti Opusc. Theol. *Vindiciæ arbitrii Di-*

quamdam meritoriam, quæ scilicet unice in redemptione Christi quærenda & ponenda est, sed tantummodo quasi conditionem justificationis & *οργανον* quoddam *ληπτικον*, quo gratiam sibi oblatam recipit sibi que appropriat, sicque justitiam Christi Mediatoris suam adeo facit, ut vi illius remissionem omnium peccatorum suorum gratis, & sine ullo operum suorum merito, consequatur, justus coram Deo reputetur, nihilque & vires simul nanciscatur, nova sua obedientia virtutibusque vere Christianis commonstrandi, quid valeat in homine regenerato & justificato amor Christi, & quam lubens, quo gratissimo in Jesum animo, hunc salutis suæ auctorem & principem prosequatur, amplectatur, colat & in oculis quasi habeat, Rom. IV: 5, 16, 24, VIII: 1, 2, XI: 6, Eph. II: 8, 9, Tit. III: 5 &c.

Cum vero constet vocabulum *Fidei* (Hebr. *אמונה* & *אמן*, Gr. *πιστις*) in scriptis tam Veteris quam Novi Testamenti *πολυσημειον* esse, nonnunquam latiori, alibi strictiori sensu adhibitum, in antecessum disquirere & lubet & oportet: quoniam in primis sensu occurrat & explicandum sit, cum de *Justificatione hominis peccatoris per fidem in Christum* quæstio instituitur. Ne vero multi simus in exponendo argumento, toties & Theologis & S. S. Litterarum idoneis Interpretibus solerter tractato, paucis tantum observasse sufficiat, nec significationem vocis *Moralem*, qua fidelitatem, sinceritatem, veracitatem & conscientiam denotat, e. g. Exod. XXXIV: 6, 2 Reg. XII: 16, Rom. III: 3, Gal. V: 22, nec *objectivam* illam s. *metonymicam* pro doctrina Evangelii, quam & in Scholis Theologorum *fidem quæ creditur* appellare solent, e. g. Act. VI: 7, Rom. 1: 5, Gal. III: 23, 1 Tim. IV: 1, 6, & alibi, hoc loco obtinere, sed *subjectivam* ejus notionem heic potius amplectendam esse, vi cujus *assensum* quemcunque

verbis,

vini in Religione constituenda passim, in primis vero partem ejusdem III:am, ubi demonstrat, Deum arbitrio suo in Religione constituenda, magna cum gloria sua & hominum utilitate, usum esse.

verbis, præceptis, promissionibus vel minis, sive Divinis sive humanis, datum in genere exprimit, e. g. Gen. XV: 6, Exod. XIV: 31, Matth. VIII: 10, XV: 28, Luc. XVII: 19, Act. VI: 5 Hebr. XI: 1—11 ad quod genus *fidem* sic dictam *miraculosam* jure quoque retuleris. *Deo itaque credere*, vel ex formula dicendi Hebraica, *in Deum credere*, significat in genere: dicta & promissa ejus pro veris habere, adeoque & totam salutis doctrinam Sacris Pandectis, tam Veteris quam Novi Testamenti, comprehensam, veram & Divinam agnoscere, non ex cæca quadam & temeraria superstitione, sed ex pia verecundia & sancta in Deum reverentia, quoniam *ille unus & solus est fons nostræ felicitatis, idemque nobis imperfectis longe perfectior, adeoque cum assensu a nobis audiendus, ubi de adipiscenda felicitate certa per Deum quaeritur.* (*).

Hic itaque sapientissimus, veracissimus, idemque generis nostri Parens optimus, indulgentissimus, cum & per Filium suum unicum, dilectissimum, & in Sacris Litteris, quas per alios Legatos suos fide dignissimos consignandas curaverat, nobis miseris, iræ Dei & æternæ damnationi obnoxiiis peccatoribus, abscondita & gratiosissima sua consilia de mundo per Jesum Christum ejusque obedientiam tam *passivam* quam *activam* salvando aperuerit, fidemque immotam his suis consiliis & promissionibus habendam conditionis loco posuerit, sine qua præstita & impleta nemo gratiam in Christo datam & oblatam adire queat, hæc fides s. læta & denique firma animi persuasio, quod *δωρεαν* & *χαρα Χριστι* h. e. unice per & propter Christum ejusque meritum, veniam peccatorum, gratiam Dei, & denique, summum omnium justitiæ & pietatis præmium, vitam

(*) Rem optime, ut nobis quidem videtur, his verbis expressit S. F. N. Morus in *Epit. Theol. Christianæ* P. V. C. I. De notionibus & natura Fidei § 4.

tam æternam certo certius consequamur, *Fidei Salvificæ* nomine proprie & κατ' ἐξοχην venire solet, habita certe ratione effati Christi Marc. XVI: 16, (etiam *Fides qua creditur*, stylo ecclesiastico nominata), quo sensu vocabulum *πίστις* pluribus jam allatis N. Testiti locis occurrit, quibus addi possunt Gal. II: 16, 20, Eph. II: 7, 8, Phil. III: 9, et multa alia.

Proximus jam hujusmodi vivæ & salvificæ fidei effectus est *Justificatio πιστευόντος eis ὀνόμα του Ἰησοῦ Χριστοῦ* coram tribunali integerrimi & sanctissimi Judicis, qui ob præstitam plenariam Mediatoris Θεανθρώπου satisfactionem, quam fide Evangelica peccator gratiæ indigus sibi speciatim propriam facit, ipsum & culpa & pœnis omnium delictorum suorum immunem reddit, h. e. ἀφεσιν ἀμαρτιῶν ipsi annunciat, (Act. XIII: 38) filium & amicum suum declarat, serio bonorum operum studio instruit & auget, hæredemque tandem salutis æternæ constituit. Sensu itaque *forensi* vocabulum *Justificationis* in hoc dogmate a nobis usurpari apertum est, (prout dicitur, judicem in foro humano reum absolvere,) hominemque coram Deo *justum* pronunciarī, non ob ipsi quasi infusam vel inhærentem internam quandam sanctitatem & mentis rectitudinem, sed ob justitiam Salvatoris ei fidei ope imputatam, vi cujus in judicio Divino reputatur ac si insons omnino fuisset, vel saltem qui peccata sua plene expiasset, satisque omnibus legis Divinæ præceptis fecisset; qua forensi significatione vocabulum *justificare* (Hebr. הוציא, Gr. δικάζειν) adhibetur Deut. XXV: 1, Prov. XVII: 15, Matth. XII: 37. Act. XIII: 38, 39 & alibi.

Patet hinc, justificationem nostram haud esse derivandam ab operibus Legis, nec ab ulla nostra propria sive interna sive externa justitia, de qua quidem magnopere gloriari solebant prisci Abrahami posterī, & gloriantur adhuc hodie multi pharisaica sua philautia inflati & occæcati, qua vero, utpote valde inepta & imperfecta, perpetrata a nobis innumera peccata,

D

haud-

haudquaquam expiare, multo minus gratiam & misericordiam Dei unquam mereri valebimus, cum certe nil meriti inesse possit in virtute, ad quam vel perfectiorem multo, imo perfectissimam, præstandam ex absoluto legis imperio obligati sumus: veniam vero omnem, qua opus habemus, referendam esse ad fidem vivam & sinceram in merito Christi collocandam, vi cuius nos pœnis & dominio peccati solvit, nos Deo gratos & acceptos reddit, certamque futuræ beatæ immortalitatis spem in nobis excitat, fovet atque confirmat; quam suavissimam & solatii plenam Doctrinam Ap. Paulus pluribus locis, & ex professio quasi in suis ad Romanos & Galatas datis Epistolis, solidissime pertractat; e quibus tot testimonia idonea huc facientia jam in antecedentibus excitavimus, ut plura illis addere jam pro supervacaneo omnino habeamus,

§. 8.

Quamvis vero pro beneficio Divino omnino gratuito, quod nempe ex fide sola nobis contingit, minime pro præmio quodam nostræ obedientiæ & virtutis promerito, habenda sit Justificatio nostra coram Deo; hinc tamen non sequitur, hominem fide justificatum immunem et solutum esse omni obedientia Legi præstanda, cum fructus veræ fidei & indivulsi ejus comites semper sint pii & venerabundi sensus in Deum, reverentia inviolabilis omnium eorum, quæ & in Lege & Evangelio suo præcipit, vivus & integerrimus amor proximi, et ardentissimum studium bonis quibusvis exercendis operibus dulcissimi Salvatoris premendi vestigia, gratisimum suum in tantum benefactorem testandi animum. Hominem in apertis vitiis pravo & destinato consilio perseverantem Deus omniscius & sanctissimus justum & pium habere, præmiisque soli virtuti debitis ornare nec vult nec potest, cum alias ipsa prima principia omnis recti & honesti, omnemque ordinem mundi moralis, a se sapientissime constitutum, tolleret; quid!

quod

quod in ipsa hominis natura positum sit, eum felicem suaeque sorte beatum esse non posse, nisi virtutem amet & exerceat. Omnis enim voluntaria aberratio a praeceptis Divinis, Deo necessario displicet, qui nos non ad peccati servitutem, sed ad sanctitatem & bona patranda opera condidit, perfectionem nostram moralem deprimit & minuit, animum & conscientiam acerbis angoribus infestat, varia imo physica mala nobis contrahit, adeoque nos, qua tales, felices esse haud sinit; quare & Johannes Baptista, & Salvator ipse, docendi sua munera aggressuri, primo loco & ante omnia in futuris regni coelestis civibus & fidem & omnimodam mentis emendationem s. μετανοίας postularunt, Matth. III: 2, IV: 17, h. e. ut una cum fide, effatis & promissionibus Evangelii habenda, pristinam peccandi libidinem & inveterata vitia deponerent, melioremque & sentiendi & vivendi rationem, adeoque novam & aliam quasi mentis indolem, induerent.

Hanc constanter eandem & invariata dein perstitisse & Christi & Apostolorum ejus de fide & bonis operibus Doctrinam, quam & sermonibus & scriptis suis ubique non minus Judæis quam gentilibus proposuerunt, inculcarunt, quævis fere N. T. ti pagina satis superque comprobatur; e quibus innumeris prae, quæ pro rei veritate afferri possent, testimoniis frequentia apponere sufficiat: Joh XV: 5, 8, 10, 12, Rom. VI accipite ad calcem, XII: 1, 2. 2 Cor. V: 15, VI: 4-7, VII: 1, Gal. V: 6, 22-24, Eph. II: 8, 9, 10, Tit. II: 11-14, Jac. II: 17, 18, 22, 23, 2 Pet. I: 5-8, 1 Joh. I: 7 seqq. III: 3, 7, 9 &c., unde affatim patet, verum & genuinum amorem Dei, qui ipsam quasi essentiam & medullam Fidei salvificæ constituit, non posse vacuum esse æque genuini & sinceri amoris in omnes eodem Novi T. ti sanguine nobiscum redemptos, ejusdem spei & salutis socios, fratres nostros in Jesu Christo dilectissimos; ex quo vivo amoris fonte & scaturigine facile dein & sua quasi sponte quævis virtutes Christianæ bonaque opera uberrime emanabunt, fidei veræ statusque gratiæ

indubia documenta, perfectionis Evangelicæ continuo promovendæ efficacissima adminicula.

Patet jam hinc bona opera, ad normam Legis Divinæ præstantia, quamvis gratiam & salutem haud mereantur, tamen necessaria omnino esse in homine justificato, utpote a Deo solemniter & æternum insolubili obligatione nobis injuncta, neminemque, ob intimum virtutis & felicitatis nexum, salvam unquam fieri posse, qui non serio & impigerrimo nisu bonis quibusvis operibus exercendis studeat. Tantum quoque abest ut Doctrina Evangelica de remissione peccatorum gratuita, sola Fide obtinenda, securitatem carnalem promoveat, segnesque nos reddat in officiis nostris erga Deum & alios observandis, ut potius jure contendere queamus, immensum beneficium, quod nobis ex mera gratia & absque ullo nostro merito confertur, nos fortissime excitare, & vi quasi irresistibili ducere, ad præcepta Divina ultro servanda, & sanctimoniam vitæ omni quo fieri possit studio sectandam; quo sic coram Deo & hominibus testatum faciamus, quo gratisimo animi affectu Salvatorem prosequamur optimum, maximum, cui omnem nostram & in hac & in futura vita debemus salutem, atque simul quæ & quanta sit redemptionis & sanguinis ejus vis ad conscientias nostras immunditiæ mortuarum actionum purgandas, quo Deo viventi eo sanctius & libentius serviant, Ebr. IX: 14.

Accedit ad hæc, quæ de necessitate ut & de eximio bonorum operum pretio jam dicta sunt, quod, dum voluntatem reliquasque animi nostri vires emendant & perficiunt, felicitatem quoque nostram insigniter augeant, præmiis nobis paratis bonæ conscientiæ jam hac in vita, imo futuris majoribus & uberrimis, quibus Deus se illa omnia vel minima olim remuneraturum pollicitus est, quamque spem & effata ipsius Salvatoris, & perplurima alia S. Scæ dicta egregie confirmant, e. g. Matth. V: 12, X: 42, XVI: 27, XIX: 29, XXV: 21, 23, 34—40, Rom. II: 6, 7, VI: 23, Gal. VI: 7, 8, 2 Tim. IV:

IV: 7, 8 & plura alia. Quæ bonis plerumque operibus constituta præmia *Χαριτος & Χαρισματα*, interdum vero etiam *μιοθε* s. *στεφανος* nomine celebrata, nobis tamen minime meriti cujusdam titulo contingunt, sed æque ac remissio peccatorum ex sola bonitate Dei, per Christum nobis acquisita & oblata, vi cujus nempe idonei facti sumus ad ea sectanda & exercenda quæ ipsi placeant 2 Cor. III: 5, 6, Phil. II: 13, Col. I: 12, idque ea ratione & mensura, ut quo longius in via virtutis progredi, & quo plura & perfectiora bona opera hic patrare valeamus, eo majora quoque & præstantiora evadant bona illa cælestia, quibus olim in altera vita mastrabimur, remunerabimur; quo sic continuo ferventiusque crescat & perficiatur pietatis nostræ studium, fidesque nostra *δι αγαπης ενεργουμενη*, novis quotidie confirmetur incrementis, & per omnem vitam adauctis inclarescat fructibus.

§. 9.

Exposita sic & ad normam S. S. Litterarum accurate informata Theoria, hacque ut nobis quidem videtur genuina & simplicissima, Ecclesiæ nostræ Lutherano-Evangelicæ de Justificatione hominis peccatoris in foro Divino, quam & perfectionibus Dei, & principiis æternis boni & recti, & morali denique hominis naturæ felicitatique ejus apprime convenire, quisque a partium studio alienus gravissimæ rei arbiter ultro fatebitur; mirari certe convenit, illam nihilominus inde ab antiquissimis Ecclesiæ Christianæ temporibus, variis dubiis, objectionibus & controversiis fuisse agitatam, variis erroribus & hæresibus afflictam, perversequæ & superstitiose quondam traditam, ansam præbuisse corruptelis variis funestis, ne dicam impiis, in Ecclesiam Christi invehendis, unde maxima denique in re morali mala & gravissimæ piorum animorum offensiones obortæ sunt. Novimus nempe ex pandectis N. Testamenti jam Christo, genuinæ Deoque acceptæ justitiæ tam præconi quam restitutori, rem olim inter Judæos fuisse & cum *Sadducæis*,
Epi-

Epicureismo faventibus, præmiaque quævis virtutum, ut & supplicia vitiorum futura negantibus, & in primis cum *Phariseis*, omnem justitiam ex sola externa & hypocritica Legis Mosaicæ observatione fastuose deducuntibus, nullo habito respectu ad internam mentis magis minusve piam indolem; contra quos utriusque generis adversarios, & genuinæ Evangelicæ virtutis rationem præmiaque & necessitatem gratiæ Divinæ fortissime vindicavit. Similes fere his lites dein Apostolorum quoque ævo gestas & continuatas fuisse, Scripta eorum comprobant; cum enim PAULUS totus fere in eo esset, ut justitiam, quam ex operibus Legis, & Mosaicæ disciplinæ inviolata reverentia totam quantam derivare voluerunt Judæi, tamquam ineptam & coram Deo insufficientem rejiceret, veniamque peccatorum nobis ex mera gratia & per solam fidem in Christum contingere demonstraret; JACOBUS ab altera parte contra securos & prætractos tam legum Mosaicarum, quam omnis veræ pietatis & virtutis contemptores, de fide sua mortua multa ambitiosius jactitantes, urget nudam oris confessionem & asensum Religioni Christianæ exhibitum, nec ad justitiam nec ad salutem ullo modo sufficere, adesse vero debere necessario in quovis vero Christiano bona quoque opera, tamquam unica veræ fidei testimonia; ex qua diversa omnino horum Apostolorum disputandi ratione et fine, facile apparentem illam *εὐαγγελισμῶν* explicare licet, quam inter effata quædam ipsorum in hoc dogmate tractando juxta se posita nonnulli horum locorum Interpretes se juvenisse opinati sunt.

Qui sequentibus primis Christianismi Seculis hanc eandem Doctrinam exponere aggressi sunt, simplicitate quidem omnino Apostolica uno quasi ore statuerunt, homines ex gratia Dei per Fidem in Christum justificandos & salvandos esse; incautius tamen non numquam, magnaque verborum tam varietate quam incuria, vim simul commendantes eximiam Christianæ sanctitatis & bonorum sic dictorum operum, ut martyrii, eleemosynæ, jejuniorum, vitæ solitariæ s. monasticæ &c., ad gratiam Divinam

nam & remissionem peccatorum obtinendam, quo sic obviam irent populari errori solam Fidei Christianæ externam professionem ad salutem consequendam esse necessariam. Exortis vero seculo IV:to controversiis variis in primis cum PELAGIO, Monacho Britanno, pio certe & emendandorum morum in Ecclesia Christi studiosissimo, at in Articulis de peccato Originali s. homini innata corruptione naturali, de libero Arbitrio, & de viribus humanis ad justitiam & sanctitatem coram Deo assequendam in nobis residuis, graviter hallucinante, locum quoque hunc de Justificatione & accuratius & subtilius, præeunte in primis AUGUSTINO, Hipponensium Episcopo, tractare coeperunt reliqui orthodoxæ Ecclesiæ Doctores, quo firmam & illibatam servarent Doctrinam Pauli, ex mera scil. gratia, nulloque bonorum nostrorum operum considerato merito, remitti peccata omnibus in Christum credentibus; quem vero *γυναικας* Biblicum Doctrinæ gravissimæ typum variis iterum modis immutabant & corrumpebant Theologi plurimi Scholastici, præsertim qui THOMAM ducem sequerentur, urgentes nempe veniam peccatorum obtineri non solum per & propter meritum Christi, sed & per infusam quandam in animum justificandi gratiam & justitiam Divinam, quæ per caritatem variaque bona opera se exferat, adeoque vitam æternam mereatur; in qua quidem hujus dogmatis tradendi ratione prima semina latent errorum, quibus Pontificii, sequentibus ad Reformationem usque seculis, locum de Justificatione hominis peccatoris coram Deo, ut & gloriam Redemptionis Christi, inepte offuscarunt, meritis operum ea attribuentes, quæ non nisi beneficio Divino gratuito, viva & salvifica in Christum Fide nobis oblato, competunt.

Adaucta postmodum per iniquitatem temporum fœda in rebus Christianorum sacris ignorantia & superstitione, & crescente simul indies Hierarchia Romano-Papistica, non minus conscientiis, quam systemati Theologico & cultui Divino publice pro arbitrio imperante, novæ variæ & perversæ notiones

nes de Gratia, de Fide & perfectione Christiana in hanc doctrinam illatæ sunt, in primis postquam bonorum operum & satisfactionum nomine ornare inciperent inventa & instituta varia mere humana ad luendam peccatorum pœnam, nullo cum vera & salvifica fide nexu juncta, utpote vota monastica, & coelibatus his proprius, dona templis & cœnobiis larga manu collata, peregrinationes ad loca sancta institutæ, jejunia & aliæ variæ castigationes corporum, misæ diligenter & quotidie tam publice quam privatim, non minus pro vivis quam pro mortuis, celebratæ, invocationes Sanctorum assiduæ, vices una hora ad rosarium repetitæ preces, & quæ plura alia his similia fuere, *puerilia & non necessaria opera* in Aug. Conf. Art. XX appellata; quibus denique fastigii quasi loco superadditum est turpe & impium commentum de remissione quorumvis peccatorum, *Indulgentiarum*, ut dici solebant, privilegio numerata pecunia, h. e. auro & argento e thesauro ditissimo *Operum supererogationis*, Ecclesiæ & Papæ, ut ferebatur, administrationi commisso, redimenda; quæ omnia Religionis Christianæ nefanda dehonestamenta b. LUTHERO demum & ansam & animum suppeditarunt pia ineundi consilia de reformanda Ecclesia, a primæva institutione & dignitate adeo delapsa, ut Christianam ipsam quondam fuisse jam vix præsumere liceret.

Quæ & quanta immortalis viri fuerint merita in doctrina Evangelica de *Justificatione* in primis a corruptionibus & ineptis additamentis Papistarum repurganda, & ad simplicitatem veritatemque suam Biblicam accommodanda, jam in antecedentibus paucis monuimus; quæ pia & erectiora animi sui sensa primum publice explicare ausus est in XCV Thesibus Theologici argumenti, quas valvis Templi Wittebergensis d. 31 Octobris 1517 affixas, e rostris Academicis dein maximo cum auditorum omnium ordinum applausu defendit & pluribus exposuit; sic favente summo Numine initia saluberrimæ Reformationis faciens, cujus ingentibus beneficiis cœtus omnis Luthe-rano-Evangelicus adhucdum b. c. D. fruitur. Posuit in acer-
rima

rima hæc cum Pontificiis, & ore & scriptis, diu multumque agitata controversia, testera quasi militaris s. symboli loco, *hominem justificari non suis operibus, sed sola Fide in Christum*; quare & in vertendo celebratissimo effato Pauli, Rom. III: 28, *λογιζομεθα γαρ, πισται δικαιοσθαι ανθρωπον χωρις εργαυ νομς*, lentum Apostoli reddidit: *Judicamus nempe, justificari hominem sola fide, sine operibus legis*, addito jam in translatione vocabulo *sola* s. *allein*, quod in textu Græco non extat, multum ideo, & ne quidem immerito, & a Pontificiis & a suis reprehensus, cum res ipsa eadem certa & salva maneat, sive vocabulum illud *allein* h. l. addas sive omittas. Ipsum vero hac ipsa phrasi: *Fide sola justificamur*, serium virtutis & verum bonorum operum studium minime improbasse, s. minus necessarium reputasse, quem errorem immerito, & ad nauseam usque, ei exprobrare solebant infensi adversarii, innumera fere loca, quæ ex scriptis ejus excitari possent, comprobant; comprobant imo quæ in *Augustanæ Confessionis* Art. IV. de *Justificatione*, Art. VI. de *Nova Obedientia* & Art. XX. de *Bonis Operibus* brevius, in *Apologia* vero ejusdem *Confessionis* Cap. II & III his de rebus fusius disferuntur, quæ postremo in primis citata loca materiam controversam bene adeo & subtiliter, tantaque tam dialectica quam exegetica arte, Sacræ Scripturæ convenienter exponunt, ut solidiorem sapientiusque & moderatius institutam ejus tractationem vix desideres.

Oriebantur interim LUTHERO jam vivo, & præsertim post ejus e vita discesum, multæ & gravissimæ disensiones, tam extra quam intra Ecclesiam Lutheranam, de *necessitate bonorum operum ad salutem*, ad logomachias vero potius Theologicas, accuratiore rei instituto examine, quam ad vera & graviora de Religionis nostræ Dogmatibus opinionum divortia referendæ; quæ tamen, cum majori quam par esset animorum fervore incidere inter eos, qui ea ad salutem absolute *necessaria*, illosque ab altera parte, qui ea ad salutem *noxia* esse, pejori

certe loquendi genere, si non confilio, statuerent, litem hancce dirimendam sibi sumerunt pii Confesores in *Formula* sic dictæ *Concordiæ Epit.* ut & *Solida Decl.* Capp. III & IV; quibus locis, quamvis eximium pretium virtutum Christianarum agnoscant ac celebrent, easque etiam exercendas esse quam maxime urgeant, ad evitandam tamen amphiboliam, et ne cum Romano-Catholicis de merito bonorum operum consentire viderentur, rejiciunt loquendi formulas, quamvis jam dudum & a MELANCHTONE, & aliis orthodoxis Theologis adhibitæ, & in se certe innoxias, modo rite explicentur & intelligantur: *Bona opera sunt necessaria ad salutem: impossibile est sine bonis operibus salvum fieri; nemo sine bonis operibus salvatus est e. f. p.*; cujusmodi vero inutilibus & minoris certe momenti controversiis abstinere didicerunt tandem nostrorum temporum sapientiores & moderatiores Theologi.

Quid! quod recentiores Doctores plurimi in ipsa Romano-Catholica Ecclesia (*), jam saniora multo quam olim in hoc loco persequendo & sentiant, & verbis expriment, Gratia Divina omnem, nostris vero meritis vim & efficaciam nullam, in remissione peccatorum & salute nobis paranda tribuentes, docendo nempe: *Gratiam dari, eandemque secundum merita distribui, repugnantia sunt; excludit enim gratia meritum, dicente Apostolo: Si autem gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia non est gratia.* Rom. XI: 6. Et de ope hujus gratia ad conversionem nostram necessaria: *Ea cum sit animorum humanorum corruptio, ut simus alieni a boni verique studio, proclives*

*) Ex his consulimus in primis *Engelb. Klüpfel*, Theol. Doct. & Prof. in Univers. Friburg. qui in *Instit. Theol. Dogmat.*, Viennæ 1802 & 1803 iterum editis II Voll. 8^{to}, media inter novatores & avitæ superstitionis tenaces defensores ingressus via, Doctrinam Ecclesiæ suæ, & veritatis & pacis studiosissimus, egregie proponit. Cfr. in primis quæ huc spectant Vol. II pagg. 275, 276, 288 - 97, 308, 319 &c.

clives autem inde ab adolescentia ad malum, facile conficitur adversus Pelagianos, Divino adjutorio nobis opus esse ad emendandam naturæ pravitatem recteque agendum, quod S. Scripturæ loca multa perspicue edocent, velut Joh. XV: 5. 2 Cor. III: 5, Phil. II: 13, IV: 13. Et quamvis in definienda Justificatione, illam esse dicant Divinam actionem, qua Deus homini ob meritum Christi peccata condonat, eumque interiorius renovat ac regenerat, infusaque sanctificante gratia, filium adoptivum, regnique celestis hæredem constituit, sicque Justificationem a Sanctificatione haud distinguant, sed affirmant, præeunte PAULO 1 Cor. VI: 11, Justificatione conferri & remissionem peccatorum & sanctitatem justitiamque internam; cum nos Protestantes contra Justificationem constituamus in sola remissione peccatorum, sive in forensi duntaxat declaratione, quod coram Deo, ob meritum Christi, justi reputemur, animi vero internam emendationem, tamquam effectum s. consequens Justificationis, ad alium gratiæ Divinæ actum, scil. Renovationem s. Sanctificationem referre soleamus; facile concedet tamen æquus quisque harum rerum arbiter, hæc ab utraque parte diversis licet verbis aliter expressa, facile & inter se, & cum S. Scripturæ effatis conciliari posse, cum & nos Lutherani jure quidem & recte doceamus, jam in ipsa Regeneratione novum & mutatum animi habitum, s. μετανοίαν, cum odio peccati novæque & sanctioris vitæ proposito conjunctum, in nobis effici, Fidemque vivam, quæ Justificationem antecedere debet, inde a suis primordiis haud carere posse piis melioribusque animi sensibus, & per caritatem tam in Deum quam proximum semper operari, s. vitam viresque suas exserere debere; unde patet quam difficile sit diversa quædam temporis momenta Justificationis & Renovationis ipso actu accuratius definire, quamvis cogitatione distingvi queant; quare & cum Rev. KLÜPFEL asserere audeamus, totam hanc controversiam, quæ nos inter & Pontificios (saniores nempe) hodie intercedit, ad meram logomachiam referendam esse, adeoque Andabatarum more nos inter & ipsos

ipfos fuisse dimicatum hætenus, modo aperte & accurate ab utraque parte statuatur, hominem credentem justificari gratis propter meritum Christi Fide apprehensum, minime vero propter meritum quoddam suæ novæ emendatæ mentis suorumque bonorum operum, quibus remissionem peccatorum & Justificationis gratiam promereri numquam valet; quo quidem rem explicandi modo, prout recte observat idem acutissimus Romanensium Theologus, quod de merito & sanguine Christi ejusque pretio sentire debemus, neutiquam minuitur, sed augetur potius atque illustratur.

Fatendum quidem etiam in Scriptis Romano-Catholicorum nostri ævi, quemadmodum apud prædecessores ipsorum, mandatorum observationem ac virtutum opera, quibus Deus ex gratia & bonitate sua mercedem addixit, *meriti* nomine interdum compellari; at cum simul certum sit, Patres quoque orthodoxos veteris Ecclesiæ vocabulum *meriti* eodem sensu sæpius adhibuisse; MELANCHTONEM imo nonnumquam in *Locis suis Communibus* urgere: *Bona opera, cum placeant fide propter Mediatorem, mereri præmia spiritualia & corporalia, in hac vita & post hanc vitam, CHEMNITIUMQUE ipsum in explicatione Locorum MELANCHTONIS de bonis operibus asserere: Appellatio meriti est usitata Patribus, & nominant meritum opus mandatum a Deo, factum a renatis in fide, quod habeat promissiones in fide, sive in hac sive in altera vita; patet loquendi formulam, quamvis offensionis haud expertem, facilem tamen habere excusationem, cum vocabulum mereri hoc sensu adhibitum, ex stilo veteri Ecclesiastico, nil aliud fere significet quam consequi; in primis cum qui illo adhuc ad morem præscæ Ecclesiæ Romano-Catholicæ utantur, hanc Evangelicam omnino interpretationem ei hodie subjungant: Absit autem, ut quis existimet docere nos aut sentire tam magnifice de bonorum operum præstantia, ut statuamus opera nostra intrinseco suo valore vitam æternam mereri. Persuasum enim habemus, pleneque sumus convicti, non ex dignitate operum, quæ*

quæ fere semper viliosa sunt, ac multis modis inutilia, aut se undequaque bona sunt, pluribus aliis titulis debeantur Deo, præterquam quod opera inter atque mercedem nulla sit proportio; sed solum ex Divina gratia, pacto & promissione liberali propter meritum Christi, qui hæc ipsa opera in nobis operatur, & sua in nobis dona coronat, dum mercedem & æternam salutem nobis tribuit, repetendam esse. Unde non habet, quod temeraria meriti opinione inflatus in se quisquam confidat plus æquo, aut superbiat; quandoquidem pretium omne meritumque Christianorum operum, ex gratia sanctificante, quæ nobis in Christi nomine gratis datur, quæque ab ipso tamquam capite in nos ceu membra dimanat, unice proficiscitur. Nulla enim est justitia, quæ sit nobis propria, sed ex Christo ejusque meritis & justitia, & sanctificatio & redemptio nostra est. (*) Quam belle! quam S:æ Scripturæ, & Formulæ Fidei Ecclesiæ Lutherane ex asse convenienter dicta! E quibus præmissis hæc dein deducitur meriti definitio, quod scil. sit: *opus bonum ab homine iusto, ope gratiæ auxiliantis merito Christi concessæ peractum, cuique Deus ex misericordia liberali mercedem, quam promisit, retribuit; contra quam vix quicquam habemus quod moneamus, usum tamen ambigui vocabuli in hacce doctrina proponenda minime approbantes, nec commendantes.*

§. 10.

Sunt hæc, quæ jam attulimus, præcipua certe capita in se simplicissimi, gravissimi tamen, Dogmatis de Justificatione nostra coram iustissimo & sanctissimo omnis boni rectique acerrimo vindice, at simul omnis gratiæ & misericordiæ uberrimo fonte

&

(*) Vid. Klipfel L. c. p. 313, 314, dogmata s:æ Ecclesiæ contra dissentientes, & hoc & aliis locis strenue tamen defendens.

& æquisſimo diſpenſatore, quæ itaque ex auctoritate Sacrarum Litterarum & in animo intemerato fovere, & publice proſiteri-
 pium quemque decet Eccleſiæ Lutheranæ-Evangelicæ Doctorem & Theologum. Hoc namque fundamento, diu multumque
 agitato & quaſato, nondum vero concuſſo, nec in æternum concutiendo, nititur adeo omnis noſtra fides, omnis animi &
 conſcientiæ tranquillitas, omniſque futuræ felicitatis ſpes, ut ſi illud corrueret, in his terris infeliciffimi eſſemus, nobis-
 met ipsis miſeris in procuranda emendatione noſtra morali
 toti quanti relictis, & deſtituti ſuaviſſimo illo ſolatio, nobis
 per & propter Chriſtum, Expiatorem noſtrum benigniſſimum,
 peccata omnia ex gratia remitti, beneficiaque infinita & im-
 merita per fidem ſolam in ipſum tribui. In hac itaque ſalutis
 noſtræ baſi & acropoli firma & inconcuſſa fide ad extremum
 uſque halitum inhæreamus, veſtigiis divi Apoſtoli PAULI jugi-
 ter cum AUGUSTINO inſiſtentes, & cum ipſo affirmantes; per hanc
*Doctrinam de Juſtificatione ſtat Eccleſia, quæ in terris eſt; per
 hanc non perit quod perierat & inventum eſt; & cum b. LUTHE-
 RO in Artt. Smalcaldd. Art. 1. De hoc Articulo cedere, aut ali-
 quid contra illum largiri aut permittere, nemo piorum poteſt,
 etiam ſi cælum & terra & omnia corruant.*

Corrigenda in Antecedentibus.

Pag.	2	lin.	4	pro:	quarum	l.	quorum
—	—	—	19	—	Stifters	—	Stifters
—	—	—	26	—	gründe	—	gründe
—	3	—	13	—	ſint	—	ſint
—	15	—	17	—	animos	—	animo
—	23	—	10	—	Θεανθρώπων	—	Θεανθρώπων
—	—	—	lin. ult.	—	innumera	—	innumera
—	28	7	a fine	—	ſimplicitate	—	ſimplicitate